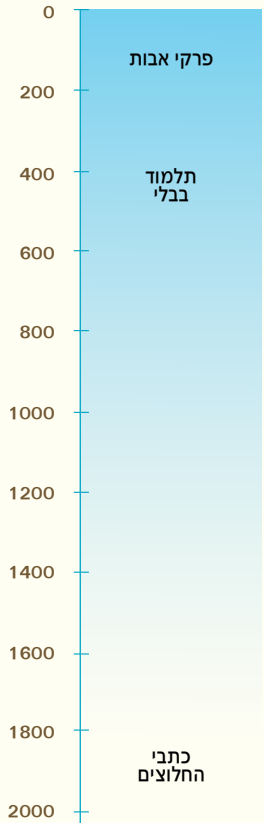

ציר זמן

כל אחד מאתנו הוא אדם יחיד. עם זאת, כל אדם משתייך לכמה וכמה קבוצות: למשפחה, לכיתה, לעם ועוד.
מה צריך להיות היחס בין הפרט לכלל? עד כמה היחיד זקוק לקבוצה?
האם היחידים מחויבים לתרום לכלל? באיזו מידה צריך הכלל לאפשר ליחיד להתפתח ולהיבדל?

הוא (הֵלֵל) הֵיָה אֹמֵר:
אִם אֵין אֲנִי לִי – מִי לִי?
וּכְשֶׁאֲנִי לְעַצְמִי – מָה אֲנִי?
וְאִם לֹא עֲכָשׁוּ – אֵימָתִי?

(מסכת אבות, פרק א' משנה י"ד)

הֵלֵל אֹמֵר:
אֶל תִּפְרוֹשׁ מִן הַצִּבּוֹר,
וְאֶל תִּאֲמֵן בְּעַצְמְךָ
עַד יוֹם מוֹתֶךָ,
וְאֶל תִּדְּוֶן אֶת חֲבֵרְךָ עַד
שֶׁתִּגִּיעַ לְמִקְוָמוֹ.
וְאֶל תִּאֲמַר דְּבַר שְׂאֵי אֶפְשֵׁר
לְשִׁמוּעַ, שְׂסוּפוּ לְהִשְׁמִיעַ.
וְאֶל תִּאֲמַר
לְכַשְׁאֶפְנָה אֲשֶׁנָּה,
שִׁמָּא לֹא תִפְנָה.

(מסכת אבות, פרק ב' משנה ה')

פירושי מילים

תִּאֲמֵן – תאמין
וְאֶל תִּאֲמֵן בְּעַצְמְךָ – היזהר מביטחון עצמי מופרז
וְאֶל תִּאֲמַר דְּבַר שְׂאֵי אֶפְשֵׁר לְשִׁמוּעַ, שְׂסוּפוּ לְהִשְׁמִיעַ – לפי פירוש אחד, זו פנייה למורה: כאשר אתה מלמד נושא מסובך, אל תסביר אותו בצורה שלא תהיה מובנת ללומדים (לשמוע = להבין), בהנחה שבסוף יבינו אותו, כלומר, הקפד על הסבר ברור מלכתחילה
לְכַשְׁאֶפְנָה אֲשֶׁנָּה – כאשר אתפנה, אלמד

שאלות על המשניות

הלל עוסק ביחס הראוי לדעתו בין היחיד לכלל.

1. הסבירו את המשפט: "אם אין אני לי, מי לי?" (במשנה הראשונה). לדעת הלל, מה מחויבותו של היחיד לעצמו?
2. הסבירו את המשפט: "וכשאני לעצמי, מה אני?" (במשנה הראשונה). לפי משפט זה, מה מחויבותו של היחיד לכלל?
3. השורה השנייה והשלישית במשנה הראשונה נראות סותרות זו את זו. כיצד אפשר להבין את הצמדתן זו לזו במשנה אחת?
4. בחרו באחד מהמשפטים האלה (מהמשנה השנייה): "ואל תאמין בעצמך עד יום מותך" או "ואל תדון את חברך עד שתגיע למקומו" והסבירו את הקשר שלו לנושא היחס בין היחיד לכלל.
5. השורה האחרונה במשנה הראשונה עוסקת בנושא אחר. איזה מסר ביקש הלל להעביר באמירה: "ואם לא עכשיו, אימתי?" רעיון דומה מופיע גם במשנה השנייה – מהו?

הכירו את החכמים

הלל הזקן

הלל חי מסוף המאה הראשונה לפני הספירה עד המאה הראשונה לספירה. הוא היה מהחכמים הבולטים ביותר בתקופה זו. הכינוי "זקן" ניתן לו לא בשל גילו, אלא בשל חכמתו ומעמדו. הלל הזקן נולד בבבל למשפחה שיוחסה לצאצאי דוד המלך, ובצעירותו עלה לארץ ישראל כדי ללמוד תורה. אגדות אחדות מספרות שכאשר התחיל הלל את לימודיו היה עני מאוד, אבל עשה הכול כדי ללמוד תורה. לימים היה לחכם גדול בתורה והתמנה לנשיא הסנהדרין. הלל היה אישיות מוסרית, רחבת אופקים ורחבת לב, מלאה באהבת הבריות. מסופר שפעם הגיע אליו גר שביקש ללמוד את התורה כולה כאשר הוא עומד על רגל אחת. הלל סיכם את תוכן התורה במשפט אחד: "מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך". פסיקות ההלכה שלו נטו להקל על בני האדם ולא להקשות עליהם. בתקופתו של הלל היו קבוצות שפרשו מהחברה היהודית, כמו האיסיים שעזבו את ירושלים והקימו חברה נבדלת במדבר יהודה.

- כיצד אפשר לקשר בין תולדותיו של הלל והמאורעות בתקופתו לדבריו המובאים במשניות?

- חשבו כל אחד על עצמו – האם אתם יותר אדם של "אם אין אני לי מי לי", או של "וכשאני לעצמי מה אני"? מקמו את עצמכם על הציר הזה:

"וכשאני לעצמי מה אני"

"אם אין לי מי לי"

האם אתם מרוצים מהמיקום שלכם לאורך הציר? האם הייתם רוצים לשנות את גישתכם הכללית בעניין זה? הסבירו את תשובתכם.

טוב, אני אוהב
שמיטיף את
ה"נסן לנסני"

הכירו את החכמים

חוני המעגל

חוני היה בעל נסים, שחי בארץ ישראל במאה הראשונה לפני הספירה.

אהלן אב'ה

אמנו מכירים?

ספרות חז"ל מספרת לנו על אדם מיוחד, חוני שמו, שִׁשָּׁן שבעים שנה!

פעם אחת היה חוני המעגל מהלך בדרך, ישב חוני לאכול, נפלה עליו שינה ונתנמנם וישן שבעים שנה. כשננער (כשהתעורר) הלך לביתו, אמר להם: "אני חוני המעגל", ולא האמינו לו. הלך לבית המדרש, אמר להם: "אני חוני", ולא האמינו לו ולא נהגו בו כבוד כראוי לו. חלשה דעתו וביקש רחמים ומת. אמר רַבָּא: זהו שאומרים הבריות: "או חֲבֵרוֹתָא אוּ מִיתוֹתָא [או חיי חברה או מוות]".

(תרגום מארמית, על פי תלמוד בבלי, מסכת תענית, דף כ"ג עמוד א')

שאלות

- א. איך הרגיש חוני אחרי הביקור בביתו ובבית המדרש?
 - ב. נסו להסביר מה גרם לו להרגיש כך.
 - ג. רבא מסכם את סיפורו של חוני בפתגם: "או חברותא או מיתותא", בעברית: "או חיי חברה או מוות". הסבירו את כוונת הפתגם.
 - ד. הפתגם "או חברותא או מיתותא" הוא אמירה חד־משמעית. האם לדעתכם אמירה זו נכונה תמיד? הסבירו את תשובתכם.
- האם הייתם פעם במצב שבו לא הכירו אתכם והרגשתם לבד? איזו חוויה הייתה זאת?

כיצד לומדים - לבד או ביחד?

בעולם הלימוד המסורתי משתמשים במילה "חברותא", המוזכרת באגדה על חוני, כדי לכנות את צורת לימוד התורה שהייתה מועדפת עליהם - לימוד של שני אנשים היושבים יחד ומנסים "לפצח" טקסט כלשהו מתוך השיחה ביניהם.

1. מהם היתרונות בלימוד עם בן־זוג או עם בת־זוג או בקבוצה קטנה של לומדים?
2. מהם החסרונות בלימוד כזה?
3. האם אתם מעדיפים ללמוד לבד או עם חברים?
4. האם לדעתכם יש נושאים שעדיף ללמוד יחד, ונושאים שעדיף ללמוד לבד?
5. כל מי שלמד עם אחרים, למשל כתב עם אחרים עבודה לבית ספר, יודע שחשוב מאוד לבחור בקפידה את השותפים. מהם הדברים שלדעתכם חשוב להביא בחשבון כאשר בוחרים שותפים ללימוד?

אצל החלוצים...

החלוצים שהגיעו לארץ ישראל לפני קום המדינה, בעלייה השנייה ובעלייה השלישית, שאפו להקים מסגרות של חיים משותפים שיתאפיינו בשוויון ובקשרים הדוקים ועמוקים בין החברים. הם האמינו שהקהילות והיישובים שהקימו - הקבוצות והקיבוצים - יהיו דוגמה לקהילות נוספות ויתרמו לבניית חברה שיתופית ושוויונית יותר. אולם, כפי שהיה אפשר לצפות, החיים בקבוצות ובקיבוצים לא היו פשוטים תמיד. לפניכם שתי עדויות על החיים בקבוצות ובקיבוצים בראשיתם: הראשונה - מתוך רומן היסטורי והשנייה - עדות מקורית של חבר קיבוץ.

הייתי פעמים אחדות בשעת האוכל ב(קיבוץ) עין חרוד, ותמיד הייתי תַּמָּה כיצד אוכלים שם אחרי העבודה. אין דואג לקטנות של ההוי. הפרט (היחיד) נעזב ומוזנח יותר מדי. צרכיו ונטיותיו המיוחדים אינם מקבלים סיפוק. הוא כפופ (מוגבל) יותר מדי. והן גם חבר הקבוצה המאמין בכל לבו באידיאות היסודיות (ברעיונות הבסיסיים) וביתרון של המשק המשותף והעזרה ההדדית המקסימלית, איננו פוסק מהיות עולם בפני עצמו, ונחוצה לו שעת ייחוד ופינה שקטה וגם חופש לנפשו. הן לא בכל רגע הוא מוכשר להיות רק חלק של הכלל...

(מתוך: כאן על פני האדמה, מוקי צור ואח' [עורכים], הקיבוץ המאוחד וספרית פועלים, 1981, עמ' 298)

הקבוצה הגדירה את עצמה כמשפחה. הפרטיות נאסרה; במשפחה אין סודות.

תצלומי הורים ואחים הוצאו ממזוודות הנְצָרִים ורוכזו באלבום משותף.

כל מכתב אישי שנשלח אל אחד מהם מאודסה, מקייב, ממוסקבה, מיארוסלאבל, נפתח והוקרא לכולם בידי מי שנתקל ראשון במעטפה, בפניו של המכתב או שלא בפניו, למרות מחאותיה של קלרה, שהייתה בודדה בדעתה שגם לשיתוף צריך להיות איזה גבול.

"במשפחה אין סודות", הזכירו לה, וכל מכתב, גם אם תוכנו היה אינטימי, נבדק מעל הנר.

(אסף ענברי, הביתה, ידיעות ספרים, תל אביב 2009, עמ' 27)

שאלות

- א. על פי איזה חלק מהמשנה שלמדנו ביקשו החלוצים לחיות: "אם אין אני לי מי לי" או "כשאני לעצמי מה אני"?
- ב. בחרו קטע אחד שעניין אתכם במיוחד. כיצד אתם מרגישים לאחר קריאתו?
- ג. נסו לשער - לו היה הלל הזקן מגיע לאחת מקבוצות החלוצים האלה ושומע את העדויות, מה היה אומר לחברי הקבוצות על היחסים הראויים בין הפרט לכלל?

קיבוץ הוא צורת התיישבות שיתופית. חברי הקיבוץ שואפים לשמור על שוויון בין החברים ולקיים חיי משק וקהילה משותפים. בעשורים האחרונים חלו שינויים רבים בקיבוצים.

החל בשנות השמונים של המאה העשרים קמו ברחבי הארץ גם כמה קיבוצים עירוניים. לפניכם חלק מכתבה המתארת את החיים בשני קיבוצים עירוניים: קיבוץ מגוון (בשדרות) וקיבוץ תמוז (בבית שמש).

אין זכויות
יוצאים על
התמונה

"ענפים" אחרים הם מקומות העבודה של החברים, בהם עובדות סוציאליות, עורך דין, פסיכולוגית ועוד.

קיבוץ תמוז בבית שמש

חנן כהן, תושב תמוז מזה עשור, היגר למקום עם אשתו מקיבוץ דרומי. "חיפשנו חיי שיתוף אחרים", הוא אומר, "וגילינו שאפשר לחיות ביחד מבלי לוותר על האופי האישי". בתמוז חיים כ-70 איש, 16 משפחות וילדיהן. ממוצע גילאי החברים נע בין 30 עד 45 והם חיים בתוך בית שמש, בשכונה שבנו בעצמם. מתחם המגורים במקום מחולק לארבע דירות המהוות יחידה. בתווך פועל מבנה משותף המשמש כחדר אוכל ומקום התכנסות.

בניגוד למגוון, תמוז אינו בעליו של אמצעי ייצור כלשהם. בכל בוקר יוצאים החברים איש איש לעבודתו, ומשכורותיהם נכנסות היישר לקופה המשותפת. אחת לכל חודש מקבלת כל משפחה תקציב התואם את צרכיה. בין החברים אנשי חינוך רבים, אנשים העוסקים במחשבים ובתחום הטכני, שני משפטנים ואפילו עובד בתעשיית הנשק. המשכורות של כולם, מעיד כהן, ממוצעות. ארוחות משותפות נערכות בקיבוץ רק בערבי שבת, ואחת לשבוע מתכנסים החברים לדון בסוגיות המלוות את חייהם.

– למי, לדעתך, מתאים וכדאי לחיות בקיבוץ עירוני?

"לכל מי שאינו רוצה לחיות מאחורי פלדלת, מנוכר מסיבתו ושכניו. לכל מי שחפץ להרחיב את גבולותיו האישיים ומחפש רמה גבוהה של שיתוף תוך שמירה על האינדיבידואל. הקיבוץ העירוני מתאים לאנשים המודעים לסביבתם ורוצים להיות, באופן יום-יומי, חלק ממנה".

מן העיתונות

שיתוף והעיר הגדולה: החיים בקיבוץ עירוני

כמהים לממש את אידאל החיים המשותפים, אבל אין לכם מושג היכן להתחיל? בעשור האחרון התהוו בישראל עשרות מסגרות שיתופיות מעודכנות, מקיבוצים עירוניים ועד קומונות שאנטי...

מאת: טלי חרותי-סובר, אתר ynet, 7/3/2006

"להתערב בקהילה ולפעול בתוכה": הגיוון של קיבוץ מגוון

"נולדתי וגדלתי בקיבוץ רשפים, בבית שהיו בו רגישות חברתית גדולה והרבה פעילות פוליטית", משחזרת נעמיק'ה (נעמי) ציון, נכדתו של מנהיג השומר הצעיר יעקב חזן. "כשבגרתי החלטתי לעזוב את הקיבוץ ולהקים יחד עם קבוצת חברים מסגרת של חיי שיתוף המבוססת על ערכים שונים (הקיבוץ העירוני "מגוון" בשדרות).

"בעוד שבקיבוץ הכפרי קיימת גדר פיזית ומנטלית בין הקיבוץ וסביבתו, הרי שאנחנו רצינו להתערב בקהילה ולפעול בתוכה [...] "בעוד שבמהלך בניית הקיבוץ הכפרי נדחק האינדיבידואל (היחיד, הפרט) הצדה וצורכי הקהילה היו חשובים יותר, רצינו אנחנו להקים מסגרת שיתופית הכוללת תמיכה בו ובהגשמתו העצמית, מצב בו הקהילה נמצאת בשביל האדם ולא להפך".

– ממה, בעצם, אתם מתקיימים?

"חלק מאמצעי הייצור (האמצעים העומדים לרשות האדם כדי להתפרנס) שלנו משותפים וחלקם לא. כיוון שאנו מקפידים על ההגשמה העצמית (מימוש הרצונות והשאיפות) של הפרט, הרי שהענפים הוקמו בעקבות חלומות של חברים. כחלק מהגשמת חלום פיתחו כמה אנשי מחשבים את חברת ההייטק הקטנה שלנו 'גוונים אפקט', שמחצית מעובדיה הם חברי קיבוץ והחצי השני הם אנשי שדרות והאזור. כיוון שחשוב לנו לעבוד עם הקהילה הוקמה עמותת 'גוונים', המעסיקה היום 200 עובדים מהאזור".

שאלות

1. על פי ההסבר של נעמיק'ה ציון בפסקה הראשונה, במה שונה הקיבוץ העירוני מהקיבוץ הכפרי בעבר?
2. בכתבה זו באים לידי ביטוי כמה מהרעיונות המובעים במשניות. העתיקו משפט אחד כזה מתוך הכתבה והסבירו מדוע בחרתם בו.
3. הקיבוצים העירוניים הם רק אחת הדוגמאות לתופעה הולכת ומתרחבת בשנים האחרונות – עוד ועוד אנשים מחפשים מסגרות חיים בעלות אופי שיתופי וקהילתי בתוך החיים העירוניים המודרניים או מחוץ להם. חשבו מה יכולים להיות המניעים והסיבות לתופעה זו.
4. הכינו טבלה ורשמו בה את יתרונות החיים בקיבוץ עירוני ואת חסרונותיהם. לאחר מכן הביעו את דעתכם האישית – האם רעיון הקיבוץ עירוני מושך אתכם? דוחה אתכם? נמקו את תשובתכם!

facebook

Facebook helps you connect and share with the people in your life.

בכיל, אחי נפגשים?

רוצה לשאת אסרת הארבה?

אחד מהביטויים לשאיפה למצוא דרכי תקשורת חדשות בין בני האדם בחברה המודרנית המנוכרת הוא אתר הרשת החברתית פייסבוק.

האם אתם מכירים את פייסבוק? האם אתם משתמשים בו? פייסבוק הוא רשת חברתית, שבאמצעותה אנשים יכולים ליצור קשרים עם אנשים רבים אחרים, גם עם מי שגרים במרחק גאוגרפי רב וגם עם מי שלא פגשו מעולם פנים אל פנים.

האם פייסבוק הוא דרך תקשורת משודרגת (כלומר, טובה יותר), או שמא מדובר בתקשורת טובה ואמתית פחות? הרי בסופו של דבר, בתקשורת באמצעות האינטרנט, כל אדם יושב לבדו בחדר...

- עצם קיומן של רשתות חברתיות, כמו פייסבוק, מוכיח שמשפט אחד במשנה הראשונה ביחידה עדיין תקף. לאיזה משפט הכוונה?
- חשבו – באיזה מצב נוח לכם יותר לשתף אחרים ברגשות ובחוויות – כשאתם יושבים פנים אל פנים עם אדם אחר, או דרך פייסבוק? עד כמה יכולות רשתות חברתיות כאלה לשמש תחליף למפגש חברתי פנים מול פנים?

יש לי מושג

תפילה – לבד וגם ביחד

מניין – על פי המסורת היהודית, כדי לומר ברכות ותפילות מסוימות יש צורך במספר מינימלי של אנשים.

מספר מינימלי זה נקרא "מניין" (מהמילה למנות, לספור). במניין חייבים להיות לפחות עשרה אנשים, מגיל מצוות ומעלה. אבא קובנר, משורר שהיה ממנהיגי גטו וילנה בזמן השואה, מתאר חוויה שחווה בימיו הראשונים בארץ ישראל, כאשר הגיע לכותל שבירושלים:

עמדתי במרחק של פסיעה מהכותל, מן האבנים, והרגשתי שאיני שייך. הרגשתי שהנני נטוע בהוויה אחרת...
אך מישהו משך בשרוולי, ביקש שאצטרף למניין. חבשתי כובע, הצטרפתי למניין. אמרתי תפילת מנחה
והגעתי.
זהו דבר יהודי, היותר ייחודי שביהדות - להיות אחד במניין. לדעת כי התשעה זקוקים לעשירי, והאחד לתשעה.
(אבא קובנר, על הגשר הצר, ספרית פועלים, תל אביב תשמ"א, עמ' 121)

לשון התפילה – גם כאשר האדם מתפלל לבדו, וגם כשהוא מבקש בקשות אישיות, תפילות רבות מנוסחות בלשון רבים. לדוגמה, כאשר אשה מדליקה נרות שבת, גם אם היא מברכת לבד, היא אומרת: "ברוך אתה ה', אלוהינו מלך העולם, אשר קידשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר של שבת".

• מדוע נוהגים כך? מה הרעיון שמאחורי הנוסח הזה?

תפילה אישית – גם בתפילה הנאמרת בציבור, יש מקום לתפילת היחיד. לדוגמה, תפילת העמידה (התפילה העיקרית שבמסגרתה מבקש המתפלל מאלוהים בקשות שונות), מנוסחת בלשון רבים, אבל כל מתפלל מוזמן להוסיף על הכתוב בקשות משלו, בקשות שיכולות להיות אישיות לגמרי.

מחברים הכול יחד

קבוצה של חברים שזה עתה סיימו את לימודיהם באוניברסיטה החליטו שברצונם להקים מסגרת שיתופית. הם מעוניינים להקים קהילה שתתמוך בחבריה, אך בעת ובעונה אחת תאפשר מרחב מרבי לרצונות ולצרכים האישיים של כל אחד מהם. כעת הם מחפשים שותפים להקמת הקהילה. בשלב זה הם מכינים עלון פרסום שיסביר את המיזם (הפרויקט).

האתגר הראשון של חברי הקבוצה הוא להכין סמליל (לוגו) לקבוצה. עזרו להם!

- ציירו סמליל שיסמל את העקרונות שעליהם תיבנה הקהילה החדשה – חיים ביחד המכבדים את חופש הפרט. אפשר לשלב בסמליל גם סיסמה.
- לאחר שתסיימו לעצב את הסמליל תתבקשו להציגו לפני הכיתה. בהצגתכם את הסמליל עליכם לכלול ציטוטים מהמקורות שלמדתם ביחידה.

אילו מחשבות ותובנות על תיקון האדם ועל בניית חברה מתוקנת אתם לוקחים אתכם מיחידה זו?